

Основе инклузивног васпитања и образовања

Теорија 5

Карактеристике породице детета са сметњама у развоју и инвалидитетом.

Комуникација и препоруке за рад са породицом детета са сметњама у развоју и инвалидитетом

- ▶ Породица представља природну средину за раст и развој детета у којој се одвијају најзначајнија интерперсонална искуства.
- ▶ Од раног узраста, та искуства обликују слику које дете гради о самом себи, као и слику о другима и очекивањима од других.

- ▶ Прихватање детета од стране првенство родитеља, али и укућана (сиблинзи, бака и дека), као и позитивна искуства из тих односа резултирају стварањем позитивне слике о себи, самопоштовањем, самовредновањем и поверењем у друге као факторима који доприносе оптималном расту и развоју, за разлику од негативних искустава које имају за последицу ниско самопоштовање и неповерење у себе и сопствене способности и неповерење у свет око себе што може угрозити развој потенцијала детета (Мијатовић и сар. 2010).

- ▶ Теорија и пракса разумевања дечјег развоја већ дуго не посматрају дете као пасивног примаоца утицаја средине, већ као активног учесника интеракције, који својим реаговањем утиче на околину обликујући на тај начин понашање околине према њему.
- ▶ Интеракција родитељ–дете је динамичан процес међусобних очекивања и утицаја. Сваки од учесника има очекивања од оног другог и својом реакцијом обликује реакцију оног другог.
- ▶ У најранијем узрасту одлучујући утицај на интеракцију има одрасла особа, а током развоја на обликовање интеракције све значајнији постаје утицај детета (Матијевић и сар., 2010.

- ▶ Родитељима је неопходан позитивна повратна информација тзв. „feedback“, одговор од стране детета као:
 - подстицај за даљу изградњу и богаћење односа,
 - показатељ усклађивања сопственог одговора на одређена понашања детета.
- ▶ Кроз реакцију детета родитељ гради сопствену сензитивност проверавајући делотворност сопственог понашања (ibidem).

- ▶ Уколико очекивани одговор детета на стимулацију изостане, у родитељима се покрећу различита осећања и тумачења, што може довести до смањивања интензитета стимулације, а временом и до све сиромашније размене између детета и родитеља (*ibidem*).

- ▶ Родитељство представља градивни елемент личности кроз које се остварује низ личних потреба родитеља. У улогу родитеља одрасла особа много улаже.
- ▶ У родитељској улози су похрањена родитељска очекивања и фантазија о детету, искуства и уверења, „програми“ за будућност детета, који понекад знатно одударају од стварног детета.
- ▶ Деца са сметњама у развоју и инвалидитетом су под ризиком да због својих ограничења буду извор стреса за своје родитеље, захтевајући од њих да прихвате њихову различитост и да мењају сопствене конструкте о себи и животу (ibidem).

- ▶ Смањен доживљај задовољства родитељством повезан је са неиспуњеним очекивањима родитеља и са сиромашнијом и, за родитеље, мање подстицајном разменом у интеракцији са дететом.
- ▶ Све то повећава родитељски стрес, појачан с једне стране специфичностима неге, бриге и заштите детета са сметњама у развоју, и инвалидитетом, а са друге стране, реаговањем окружења на дете и његове сметње (*ibidem*).
- ▶ Напомена: више о *дoживљају родитељства* видети код аутора Чудина Обрадовић

- ▶ Сметње у развоју и инвалидитет чине дете и његов развој специфичним и у том смислу различитим, тако да и сама породица детета са сметњама у развоју и инавалидитетом има своје карактеристике и специфичне потребе и у том смислу је различита.
- ▶ Сваки члан породице и свака породица као целина имају свој одговор на стање изузетне анксиозности везано за сазнање да развој детета одступа од уобичајеног – нормативног, као што имају и своје начине и ритам адаптације.
- ▶ Ниво адаптације и начини на које родитељи савладавају проблеме повезани су са индивидуалним, интерперсоналним и факторима социјалног окружења (ibidem).

- ▶ Различити родитељи различито реагују на тешкоће са дететом.
- ▶ Неки родитељи ће негирати, док ће други преувеличавати преувеличавати развојне тешкоће детета. Неки ће кривити себе, неки партнера, неки медицинско особље, а неки судбину.
- ▶ Тешкоће детета утицаће на неке родитеље да се све више изолују, да смање своје социјалне контакте, да не би стално морали да објашњавају шта је са њиховим дететом. Неки ће бити веома ангажовани око тешкоћа детета, док ће други очекивати да се тешкоће реше саме од себе. Једни ће бити пребрижни или ће уместо детета радити и оно што дете може само, док ће други инсистирати и притискати дете да уради и што оно не може. Неки ће себе доживљавати као жртву и тражити од околине или од свог партнера да уважава њихово жртвовање.
- ▶ Неки родитељи ће стално тражити знаке који би могли да одрже и подгреју њихову наду да ће се стање поправити, или ће одлазити са дететом од једне до друге установе у нади да ће од стручњака чути охрабрујуће информације (ibidem).

- ▶ Осећања која прати родитељство детета са сметњама у развоју и инвалидитетом су различита. Она се могу кретати од депресивности до беса, од беспомоћности до нереалне наде да ће се десити чудо, од фрустрираности до мржње...
- ▶ Једни родитељи ће се јако везати за дете, други ће га одбацити, а неки и злостављати. Истраживања су показала да су деца са тешкоћама у развоју чешће жртве злостављања и занемаривања и у оквиру породице.
- ▶ Најчешће је реч о помешаним осећањима, која се смењују. Важно је не заборавити да родитељи деце са тешкоћама у развоју и инвалидитетом свакодневно стрепе, обично претерано, у вези са успешношћу своје деце и у вези са њиховом будућношћу (*ibidem*).

- ▶ Утицај тешкоћа у развоју детета рефлектује се и на партнерски однос родитеља. У неким породицама тешкоће са дететом могу бити елемент кохезивности, док у другим породицама могу бити елемент који ће појачати дистанцираност између партнера и дисфункционалност, која се може завршити и разлазом партнера (ibidem).

- ▶ Успостављање добре сарадње са родитељима детета са сметњама у развоју захтева мноштво индивидуалних конатаката, познавање функционисања породице, као и много времена и стрпљења као и повезивање са стручњацима различитих профила (Карић, Меденица и Миличивећ, 2013).
- ▶ Многи родитељи се често, не знајући ко би им могао помоћи, осећају беспомоћним.

- ▶ Породица и вртић/школа су места на којима деца показују своје најразличитије облике понашања, од којих су нека чак и самим васпитачима/учитељима, па и родитељима несхватљива.
- ▶ Многим родитељима није до краја јасна њихова улога у раду. Они желе да
- ▶ помогну али не знају како, зато је од великог значаја благовремена подршка породици деце са сметњама у развоју и иинвалидитетом (ibidem).

- ▶ Крајњи циљ успостављања сарадње са
- ▶ учениковим родитељима је пружање помоћи породици како би успоставила позитивне односе и прихватила позитивну родитељску улогу у животу детета.

- ▶ Родитеље треба укључити у рад и живот вртића/школе.
- ▶ Крајњи циљ успостављања сарадње са родитељима је пружање помоћи породици како би успоставила позитивне односе и прихватила позитивну родитељску улогу у животу детета. Традиционални облици сарадње родитеља и вртића/школе кроз повремене родитељске састанке и отворена врата, одборе и савете родитеља, су корисни али нису увек довољно ефикасни (*ibidem*).

► Основна начела за боље повезивање породице и вртића/школе била би:

1. повезивање породице са стручном службом у вртићу/школи и изван ње,

2. примена различитих облика рада и активности намењених родитељима,

3. успостављање позитивне комуникације, а то значи слушање, подржавање, охрабривање, поштовање, поверење, прихватање и преговарање,

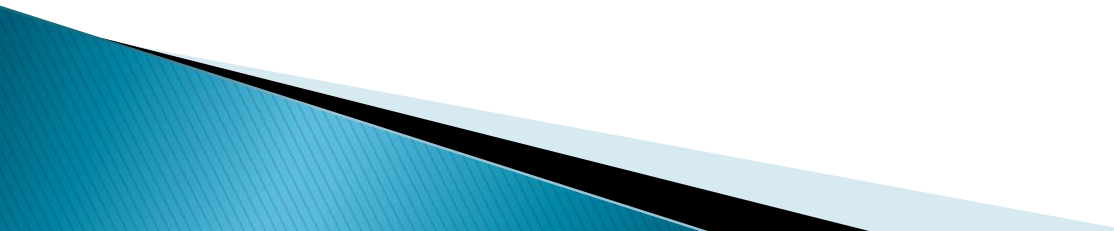
4. спровођење програма едукације родитеља у школи,

5. посете породици.

Такође, боља сарадња подразумева константно иновирање метода и садржаја рада као и промене у међусобној комуникацији (*ibidem*).

- ▶ Поддршка родитељима деце са сметњама у развоју и инвалидитетом кључни су за добробит деце!

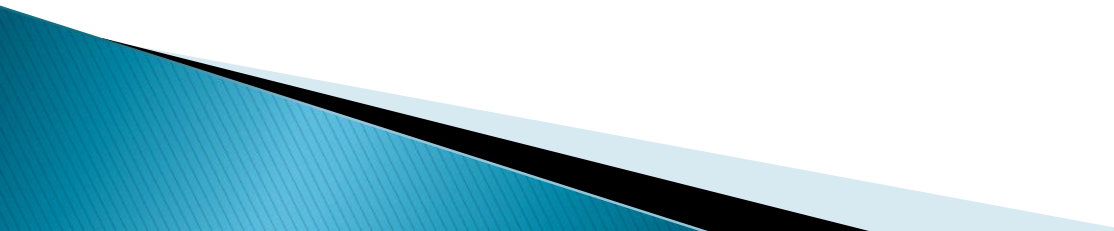
- ▶ У сарадњи са родитељима деце са сметњама у развоју и инвалидитетом развијајте и негујте модел партнерства.
- ▶ Кроз овакав модел остварује се ближа сарадња, што, опет, омогућава реализацију заједничких циљева за добробит детета, узајамно поштовање, договарање што подразумева двосмерну комуникацију – пренос информација.

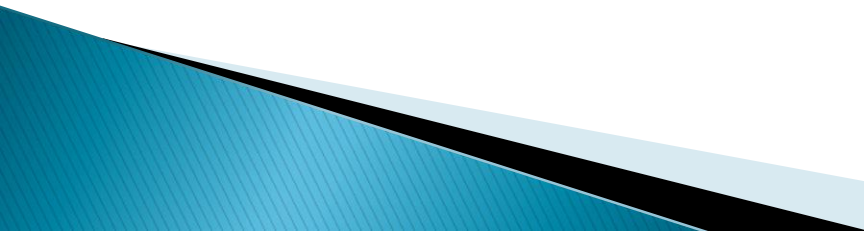
- ▶ Родитељу посветите пуну пажњу. Будите учтиви, добронамерни и покажите поштовање.
 - ▶ Потврдите поверљивост информација!
 - ▶ Обезбедите просторију за разговор у којој неће бити ометања.
- 

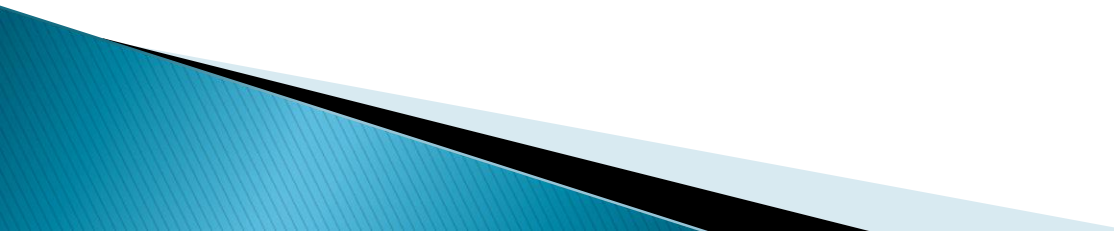
- ▶ Из „Деци је место у породици: Приручник за рад у заједници са породицама деце са сметњама у развоју“ аутора Матијевић и сар. (2010), издвојене су неке од препорука за рад са родитељима деце са сметњама у развоју и инвалидитетом.

- ▶ „– Пажљиво слушајте родитеље.
Подстакните их да искажу своје виђење детета и своје ситуације.
- ▶ – Не заборавите да родитељи више знају о свом детету и себи, о својим уверењима, циљевима, страховима, вештинама, снагама и слабостима.
- ▶ –
- ▶ – Искажите им поштовање прихватајући њихова размишљања, осећања, циљеве...

–

- Не заборавите да проблеми са којима се суочавају родитељи деце са сметњама у развоју више зависе од њих као особа и од контекста него од тежине сметњи.
 - Родитељи који траже помоћ су преосетљиви, рањиви, несигурни у себе, често нарушеног самопоштовања. Изузетно су осетљиви и на најмање критике и осуде.
- 

- Процените адекватност родитељских сагледавања и разумевања сметњи детета.
 - Не говорите родитељима да нису у праву, већ отворите могућност другачијих објашњења и усмеравајте их да сами дођу до другачијег увида.
 - Не пожурујте родитеље и себе.
 - Подржите компетентност родитеља истицањем добрих поступака у односу са дететом.
- 

- Не доносите одлуке уместо родитеља, јер се тако осећају мање компетентнима.
 - Увек истакните добронамерност поступака родитеља.
 - Неке породице се организују око сметњи детета умањујући компетентност детета. Истакните снаге детета и подучите родитеље како да јачају његове снаге.
 - Родитељи деце са сметњама у развоју стрепе за будућност своје деце. Појачајте важност свакодневних подстицајних стратегија да би дете савладало одређене вештине за самосталан живот као трасирање пута за сигурнију будућност.
- 

- Подржите позитивне аспекте интеракције између детета и родитеља. Усмерите родитеље ка проналажењу и неговању пријатних садржаја са дететом и међу члановима породице.
- Помозите родитељима да нађу конструктивније начине решавања проблема у понашању детета.
- Усмерите родитеље да користе системе личне подршке и системе стручне подршке у заједници.
- Подржите родитеље у бризи за себе и своје потребе.
- Јачајте савез родитеља и узајамну подршку кроз блиску и отворену размену мисли и осећања.
- Сарађујте са колегама и стручњацима у заједници у пружању подршке и помоћи.“ (Матијевић и сар. 2010, стр. 38 и 39).

Литература:

Карић, Ј., Меденица, С. и Миличевић, И. (2013). Тешкоће са којима се сусрећу породице деце са посебним потребама у садашњем тренутку. *Биомедицинска истраживања* 4 (2), 67–72.

Матијевић, Д., Сокал Јовановић, Љ., Рудић, Н., Видојевић, О., Калањ, Д., Младеновић Јанковић, С., Котевић, А. и Јовановић, В. (2010). *Деци је место у породици: Приручник за рад у заједници са породицама деце са сметњама у развоју*. Београд: Градски завод за јавно здравље Београд.